

СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ ЄС ЩОДО ТРЕТІХ КРАЇН

ШНИРКОВ О.І.

*(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)*

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу в межах проекту Центру досконалості Жана Моне №611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід».

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union within the Jean Monnet Centre of Excellence Project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE “Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach”.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

Сучасна система економічних санкцій ЄС щодо третіх країн базується на "Директиві щодо імплементації й оцінки обмежувальних заходів (санкцій) у межах спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС" Ради ЄС, яку було прийнято у 2003 р., доповнено у 2012 та 2017 рр. [11]. Директива визначає цілі, правові питання, систему вибіркового (цільового) заходів, процедуру формування списків підсанкційних юридичних і фізичних осіб, винятки, обмін інформацією, завершення або перегляд обмежувальних заходів, імплементацію рішень Ради Безпеки ООН, компетентність, юрисдикцію, відповідність, комунікації, стандартну термінологію, моніторинг й оцінку обмежувальних заходів.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ ЄС.

ПО-ПЕРШЕ, ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ **НЕ МАЮТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ**, ЇХ ЗАСТОСОВУЮТЬ З МЕТОЮ ДОСЯГНЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ЦІЛЕЙ. З ОГЛЯДУ НА ЦЕ ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ РОЗГЛЯДАЮТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ САМЕ СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС, А НЕ СПІЛЬНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.

ПО-ДРУГЕ, ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЄС ЗАСТОСОВУЮТЬ **ВИБІРКОВО**, ЇХ СПРЯМОВУЮТЬ НА ПЕВНІ, ОКРЕМІ ТА ВИЗНАЧЕНІ ОБ'ЄКТИ, ЯКІ Є ВІДПОВІДАЛЬНИМИ ЗА ПОЛІТИКУ АБО ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯКІ СПОНУКАЛИ ЄС ПРИЙНЯТИ РІШЕННЯ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ. ТАКІ ЦІЛЬОВІ ЗАХОДИ, З ПОГЛЯДУ РОЗРОБНИКІВ ДОКУМЕНТА, Є ЕФЕКТИВНІШИМИ, ВОНИ МІНІМІЗУЮТЬ НАСЛІДКИ ДЛЯ ТИХ, ХТО НЕ Є ВІДПОВІДАЛЬНИМИ ЗА ВІДПОВІДНУ ПОЛІТИКУ АБО ДІЇ.

БАЗОВИЙ ПЕРЕЛІК ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЄС:

- ЗАМОРОЖУВАННЯ ФОНДІВ ТА ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ;
- ОБМЕЖЕННЯ НА ПЕРЕСУВАННЯ;
- ЕМБАРГО НА ПОСТАЧАННЯ ОЗБРОЄННЯ;
- ЕМБАРГО НА ПОСТАЧАННЯ ОБЛАДНАННЯ, ЯКЕ МОЖЕ БУТИ ВИКОРИСТАНО ДЛЯ ВНУТРІШНІХ РЕПРЕСІЙ;
- ІНШІ ЕКСПОРТНІ ОБМЕЖЕННЯ;
- ЗАБОРОНИ ПОЛЬОТІВ;
- ЗАБОРОНИ НА ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ;
- ІНВЕСТИЦІЙНІ ЗАБОРОНИ;
- СЕКТОРАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ;
- ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВИКОРИСТАННЮ ОБЛАДНАННЯ;
- ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБЛАДНАННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З МЕТОЮ МОНІТОРИНГУ ТА ВІДСТЕЖЕННЯ ІНТЕРНЕТУ Й ІНШИХ ФОРМ КОМУНІКАЦІЙ.

СПЕЦИФІЧНІ ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЄС:

- ЗАБОРОНЯЄ ЗАДОВОЛЬНЯТИ **ПОЗОВИ** ЩОДО КОНТРАКТІВ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ САНКЦІЙ (ЦАР, ДР КОНГО, ІРАН ТА ІН.);
- ВИМАГАЄ **ІНСПЕКЦІЮ** ВСІХ ВАНТАЖІВ ДО ПЕВНИХ КРАЇН ЗА УМОВ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НАЯВНІСТЬ ЗАБОРОНЕНИХ ТОВАРІВ, ЇХНЮ ЗАТРИМКУ ТА ПОДАЛЬШЕ РОЗПОРЯДЖЕННЯ ТОВАРАМИ (ЕРИТРЕЯ, ІРАН, ЛІВІЯ ТА ІН.);
- ЗАБОРОНЯЄ ПРОДАЖ, ПОСТАВКИ, ТРАНСФЕР, ЕКСПОРТ АБО ЗАКУПІВЛЮ ТОВАРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ РОЗРОБКОЮ ЗАСОБІВ **ДОСТАВКИ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ** (ІРАН, ПІВНІЧНА КОРЕЯ);
- ЗАСТОСОВУЄ **СПЕЦІАЛЬНІ ПРАВИЛА ІМПОРТУ** ОКРЕМИХ ВИДІВ ТОВАРІВ (БЕНЗИН, НАФТОПРОДУКТИ, ГАЗ – З ІРАКУ; НАФТИ З ЛІВІЇ; ДЕРЕВНОГО ВУГІЛЛЯ ІЗ СОМАЛІ ТОЩО).

ГЕОГРАФІЯ САНКЦІЙ ЄС

ЗА СТАНОМ НА ПОЧАТОК Листопада 2018 р. ЄС застосував понад **210** конкретних економічних санкцій проти або у зв'язку із ситуацією у **34 країнах**: Афганістані, Білорусі, Боснії та Герцеговині, Бурунді, ЦАР, КНР, ДР Конго, Єгипті, Еритреї, Гвінеї, Гвінеї-Бісау, Гаїті, Ірані, Іраку, Лівані, Лівії, Мальдівах, Малі, Молдові, Чорногорії, Бирмі, Північній Кореї, Росії, Сербії, Сомалі, Південному Судані, Судані, Сирії, Тунісі, Україні, США, Венесуелі, Ємені, Зімбабве. Щодо **10** країн ЄС реалізував санкції за рішенням **Ради Безпеки ООН**, стосовно **8** країн – до рішень Ради Безпеки ООН ЄС **додав власні** санкції, щодо решти країн ЄС запровадив **власні автономні економічні** санкції.

Найбільшу кількість економічних санкцій ЄС увів проти **Північної Кореї** (52), **Сирії** (24), **Лівії** (12), **Іраку** (11), **Росії** (8), Бирми (7), Сомалі (6). У зв'язку із ситуацією в Україні ЄС застосовує **16** видів економічних санкцій внаслідок анексії Росією Криму та Севастополя, незаконної експропріації державних ресурсів України, діяльності, що загрожує територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України.

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ ЄС:

- ВТРАТИ ВІД САНКЦІЙ **ПЕРЕВИЩУЮТЬ 2 % ВІД ВВП;**
- ІСНУЄ СУТТЄВА РІЗНИЦЯ У РОЗМІРАХ ЕКОНОМІК КРАЇНИ, ЩО ЗАСТОСОВУЄ САНКЦІЇ, ТА ПІДСАНКЦІЙНОЇ КРАЇНИ У СПІВВІДНОШЕННІ ВВП ЩОНАЙМЕНШЕ **10 : 1;**
- ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ПІДСАНКЦІЙНОЇ КРАЇНИ ЗНАЧНИМ ЧИНОМ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ТОВАРООБІГУ З КРАЇНОЮ, ЩО ЗАСТОСОВУЄ САНКЦІЇ: **ПОНАД 25 % ЗАГАЛЬНОГО ТОВАРООБІГУ;**
- САНКЦІЇ ВПРОВАДЖУЮТЬСЯ **ШВИДКО ТА В ПОВНІЙ СПІВПРАЦІ** ІЗ ЦИМИ ТОРГОВЕЛЬНИМИ ПАРТНЕРАМИ, ЯКІ МОЖУТЬ ОБІЙТИ ТАКІ САНКЦІЇ;
- ПОТОЧНІ ВТРАТИ ВІД САНКЦІЙ ДЛЯ САНКЦІОНУЮЧОЇ КРАЇНИ Є **НИЗЬКИМИ.**

ЕФЕКТИ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ ЄС ПРОТИ РФ

- ВТРАТИ РОСІЇ ВІД САНКЦІЇ ЄС У 2014-2015РР. ОЦІНЮВАЛИСЯ НА РІВНІ 1,5% НА РІК, У 2016-2017РР. ВІД 0,75 ДО 1% НА РІК, **У 2014 -2018 РР. – 1,5 % НА РІК, ХОЧА ПОПЕРЕДНІ РОЗРАХУНКИ ДАВАЛИ БІЛЬШІ ЕКОНОМІЧНІ ВТРАТИ (ВІД 4,8%)** ;
- СПІВВІДНОШЕННЯ ВВП ЄС ТА ВВП РОСІЇ У 2014-2017РР. КОЛИВАЛОСЬ **МІЖ 8:1 ТА 14:1** ЗА НОМІНАЛЬНИМ ВАЛЮТНИМ КУРСОМ;
- ПИТОМА ВАГА ЄС У СТРУКТУРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ РФ СКЛАДАЛА У **СЕРЕДНЬОМУ 45%**, ТОДІ ЯК ДОЛЯ РФ У СТРУКТУРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ЄС НЕ ПЕРЕВИЩУВАЛА **8%**. РАЗОМ З ТИМ, ПО ОКРЕМИХ ТОВАРАХ ЗАЛЕЖНІСТЬ ЄС ВІД ПОСТАВОК Є ВИСОКОЮ (ДО 30% ПОСТАЧАННЯ ГАЗУ). ВЕДЕННЯ В ДІЮ ГАЗОПРОВОДУ «ПІВНІЧНИЙ ПОТІК – 2» ПІДВИЩИТЬ ПИТОМУ ВАГУ РОСІЙСЬКОГО ГАЗУ У ВІДПОВІДНОМУ ІМПОРТІ **ФРН ДО 80%**;
- ОСНОВНІ ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЄС БУЛО ВПРОВАДЖЕНО **ДОСТАТНЬО ШВИДКО**: ПРОТЯГОМ БЕРЕЗНЯ – ЛИПНЯ 2014Р. ЄВРОПЕЙСЬКА РАДА ПРИЙНЯЛА РІШЕННЯ № 119; №145; №386, ЯКІ ОБМЕЖИЛИ ДОСТУП ДО ОСНОВНИХ ТА ВТОРИННИХ РИНКІВ ЄС ДЛЯ ОКРЕМИХ РОСІЙСЬКИХ БАНКІВ ТА КОМПАНІЙ; НАКЛАЛИ ЗАБОРОНУ НА ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ ЗБРОЇ; ВСТАНОВИЛИ ЗАБОРОНУ ЕКСПОРТУ ДЛЯ ТОВАРІВ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ; ОБМЕЖИЛИ ДОСТУП РОСІЇ ДО ПЕВНИХ ЧУТЛИВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПОСЛУГ; ЗАМОРОЗИЛИ АКТИВИ ТА ЗАБОРОНИЛИ В'ЇЗД ОКРЕМИМ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ. У 2015-2018РР. ЄС ПРАКТИЧНО НОВИХ САНКЦІЙ НЕ ПРОВАДЖУВАВ, ЛИШЕ КОРИГУВАВ ВЖЕ ІСНУЮЧІ ТА ПОДОВЖУВАВ ЇХ. ДО САНКЦІЙ У РІЗНІ РОКИ ДОЛУЧАЛИСЯ, КРІМ 28 КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС, **ЛИШЕ ЩЕ 14 ІНШИХ КРАЇН**. ТАКИМ ЧИНОМ РОСІЯ ЗБЕРІГАЛА МОЖЛИВОСТІ **АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПОСТАВОК З ІНШИХ КРАЇН**;
- НАРЕШТІ, ВТРАТИ КРАЇН ЄС У ЦІ РОКИ БУЛИ МЕНШИМИ ЗА **0,2% СУКУПНОГО ВВП**, ОДНАК ДОСТАТНЬО СУТТЕВОЮ Є ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КРАЇН ЄС ЗА ВТРАТАМИ: **НАЙБІЛЬШЕ ПОСТРАЖДАЛИ ПРИБАЛТІЙСЬКІ КРАЇНИ**.

ВАРІАНТИ ЗМІН МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ ЄС:

1. **ЗБЕРЕГТИ** ІСНУЮЧИЙ ФОРМАТ САНКЦІЙ ДО ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ САНКЦІЙ
2. **СКАСУВАТИ** САНКЦІЇ ТА ПОВЕРНУТИСЯ ДО ДОСАНКЦІЙНОЇ МОДЕЛІ "БІЗНЕС ЯК ЗАВЖДИ".
3. **ЗБЕРЕГТИ** ЦІЛІ, АЛЕ **АДАПТУВАТИ** САНКЦІЇ.
4. **ЗБЕРЕГТИ** САНКЦІЇ, АЛЕ **АДАПТУВАТИ** ЦІЛІ.
5. **АДАПТУВАТИ** ЦІЛІ ТА САНКЦІЇ.

У 2016-2018 РР. 3 ЗАЯВАМИ ЩОДО ЗМІНИ АБО СКАСУВАННЯ САНКЦІЙ ВИСТУПАЛИ ОКРЕМІ КЕРІВНИКИ ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУР ІТАЛІЇ, УГОРЩИНИ, ГРЕЦІЇ, ФРАНЦІЇ, КІПРУ, СЛОВАЧЧИНИ, ЧЕХІЇ, ХОЧА ПІД ЧАС ЩОПІВРІЧНОГО ПОДОВЖЕННЯ САНКЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЮ РАДОЮ ЦІ КРАЇНИ ПІДТРИМУВАЛИ СПІЛЬНІ РІШЕННЯ.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!